

הרב אורי הד, ישיבת תורה בציון

תורה לשמה

רבי מאיר אומר, כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו... (אבות, א)

המושג 'תורה לשמה' הוא ללא ספק מהיקרים והנכספים בלבבות בני ישראל.

רציתי במאמר צנוע זה, לסכם כמה מקורות בהבנת המושג 'תורה לשמה' וכמה דרכים שהביאו רבותינו לקניינה.

ואף על פי שיתכן שנביא כאן דרכים חולקות בחלק מהפרטים, לכל הפחות בהבטה החיצונית, אין כוונתי לעמת את השיטות השונות זו עם זו בהכרח, אלא רק לעיתים אגב גררת הלימוד, כיוון שכוונתי שמא ימצאו הכותב והקורא איזה דרך ישר ונתיב אשר יעורר את ליבו להוסיף בלימוד התורה לשמה.

ויהי רצון שכשם שהעוסק בתורת עולה מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב עולה, כך בסגולה סוגיה מיוחדת זו יחשב לנו כאילו זכינו למעלת תורה לשמה באמת.

ללמוד ולקיים מצוות בוראו

במס' נדרים (סב ע"א) איתא:

תניא, לאהבה את ה' אלקיך לשמוע בקולו ולדבקה בו, שלא יאמר אדם אקרא שיקראוני חכם, אשנה שיקראוני רבי, אשנן שאהיה זקן ואשב בישיבה, אלא למד מאהבה וסוף הכבוד לבוא שנאמר 'קשרם על אצבעותיך כתבם על לוח לבך'... רבי אלעזר בר ר' צדוק אומר עשה דברים לשם פעלם ודבר בהם לשמם, אל תעשם עטרה להתגדל בהם ואל תעשם קורדום להיות עודר בו...

ומהרש"א על אתר ביאר את הפסוק המובא:

ונראה דהכי פירושו, שלא יאמר אשנה שיקראוני רבי דהיינו שלא לשמה, אלא **למוד מאהבה** דהיינו ללמוד ולקיים מצוות בוראו... וסיים ותומכיה מאושר היינו סוף

הכבוד שהוא אושר אמיתי, וע"ז סמך מאמר 'עשה הדברים לשם פעלם' דהיינו נמי לשם זה שתהיה פעלם דהיינו ללמוד ולעשות.

כאן מבואר עניין ללמוד על מנת לעשות, אלא שיש לדייק בלשונו שזה נקרא 'למוד מאהבה', אך על 'תורה לשמה' כותב מהרש"א בהמשך דבריו: "לומד לשמה, לשם מצוות הלימוד מאהבת ה' שצוהו על כך".¹

זו היא ראשית הדרכים בעניין הכוונה שתהיה לשמה, דהיינו לקיים מצוות בוראו שציוונו על הלימוד מאהבת ה'. וכן שיהיה הלימוד על מנת לעשות.

לשם התורה - צורת הלימוד

הרא"ש בפירושו לנדרים (שם) פירש:

עשה דברים לשם פועלם - לשמו של הקב"ה שפעל הכל למענהו.

ודבר בהם לשמן - כל דבורך ומשאך בדברי תורה יהיה לשם התורה, כגון לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופלפול ולא לקנטר ולהתגאות.

והנה בנפש החיים בשער ד' הרחיב בכך, והדברים ידועים, בכל זאת נביא מעט מדבריו.

לאחר שדוחה את הסברא ש'תורה לשמה' היינו לימוד בדבקות,² בפרק ג' מדייק הגר"ח מדברי הרא"ש שמה שאמרו חז"ל "עשה דברים לשם פעלם" - מדבר על עשייה דווקא, דהיינו קיום המצוות. ואילו מה שאמרו "דבר בהם לשמם" מדבר על לימוד התורה. והרא"ש כתב בדווקא על קיום המצוות המעשיות שקיומם צריך להיות במחשבה טהורה ובכוונה עליונה. ואילו על הדיבור בדברי התורה כתב שיהיו לשם התורה, היינו לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופלפול.

ולגבי הכוונה הטהורה שודאי נצרכת גם בלימוד, מקומה יהיה קודם הלימוד. ואדרבה היא עיקר גדול מאוד בלימוד עד ש"לפי ערך גדל אוצר היראה אשר הכין לו האדם, כן על זה

1. עיין בתפארת ישראל המובא באות ד', שכותב שלימוד לשמה הוא לא לימוד לצאת ידי חובת המצוה. ונראה לי שלכן הוסיף מהרש"א 'מאהבת ה' שציווהו על כך', היינו שיש לחלק, שאם כוונתו לצאת ידי חובת המצוה על מנת להימלט מעונשה או לקבל שכרה זו עדיין לא תהיה מעלת 'לשמה', אך אם מכון לקיים מצוות בוראו מאהבת ה' שציווהו הרי זו מעלת 'לשמה' ודאי.

2. עיין באותיות ו-ז להלן שהרחבנו בכך.

הערך יוכל לכנס ולהשתמר ולהתקיים בתוכו תבואות התורה כפי אשר יחזיק אוצרו" (נפה"ח שם).

יש לשים לב שההדגשה בדברים אלו היא על אופן הלימוד, דהיינו שצורת הלימוד תהיה כך, שלאחר ההכנה ללימוד ביראת ה' טהורה, הרי הוא שקוע בלימוד ולא בדבר אחר. אך לעניין הכוונה והיחס אל התורה כתב בפרק ו': "ויכוין להתדבק בלימודו בו בתורה, בו בהקב"ה. היינו להתדבק בכל כוחותיו לדבר ה' זו הלכה, ובזה הוא דבוק בו יתברך ממש כביכול"³.

לשם התורה - להוסיף לקח ופלפול

בדברי הרא"ש שהובאו לעיל נאמר גם כן "**להוסיף לקח ופלפול**" ובעניין זה ודאי שמתקיים עניין 'לשם התורה' כפשוטו שכן הוא מגדיל תורה ומאדירה בפלפול וחידוש של אמת.

ובעומק העניין, בספר התניא באיגרת הקודש (איגרת כו) כתב:

ועיקר עסק התורה והמצות הוא לברר את הניצוצות כנודע מהאריז"ל, לכן עיקר ענין הלימוד הוא בעיון ופלפול הלכה באיסור והיתר טומאה וטהרה לברר המותר והטהור מהאסור והטמא ע"י עיון ופלפול הלכה בחכמה בינה דעת כנודע... והמשכיל יבין **עניין פלא** מזה מה נעשה בשמים ממעל ע"י עיון ובירור הלכה פסוקה מן הגמרא ופוסקים ראשונים ואחרונים מה שהיה בהעלם דבר קודם העיון הלז, כי ע"י זה מעלה הלכה זו מהקליפות שהיו מעלימים ומכסים אותה שלא הייתה ידועה כלל או שלא הייתה מובנת היטב... וכל איש ישראל יוכל לגלות תעלומות חכמה (לגלות) ולחדש שכל חדש הן בהלכות הן באגדות הן בנגלה הן בנסתר כפי בחי' שורש נשמתו, **ומחוייב בדבר** להשלים נשמתו בהעלאת כל הניצוצות שנפלו לחלקה... (וכל דברי תורה ובפרט דבר הלכה היא ניצוץ מהשכינה שהיא היא דבר ה'....) וזה שכתוב בגמרא כל העוסק בתורה מעלה אני עליו כאלו פדאני ואת בני מבין האומות עו"ג....

הרי לנו מכוון עליון שלא רק שמגדיל את התורה בפלפולו, אלא הרי הוא גואל את חלקי התורה הנתונים בשביה תוך הקליפה ובזה ודאי שהוא מגדיל תורה ומתקן את השכינה.

3. ועיין בספר יושר דברי אמת חלק א אות ת, ויובא בהמשך.

ועיין באורות התורה (פ"ב פסקה א) עוד בעניין הגדלת התורה והאדרתה.⁴

על ידי הכרה בגדולתה

דרך נוספת להשתחרר מהכוונה התועלתית בלימוד התורה, ולהגיע לכוונה תכליתית, היא ע"י שמכיר בגדולתה ושיגובה של התורה הק', וככל שמתעמקת הכרתו בשכליים מופלאים אלו הרי הוא מתעלה, ויחסו אל התורה מתרומם וכוונתו הולכת ומטהרת.

התפארת ישראל במסכת אבות (פ"ו מ"א), על דברי רבי מאיר "כל העוסק בתורה לשמה", פירש: "לא לבעבור יראת העונש, מדידע כי ה' ציוה לעסוק בה. רק בעבור שמה הגדול, שנתברר לו כבוד גדלה, כי היא תכלית כל האדם ותכלית כל הבריאה כולה".

התפארת יעקב על אתר הגיה שלא נראים לו דבריו, והפנה לדברי הרא"ש והר"ן הנ"ל בנדרים. וככל הנראה כוונתו למה שכתבו שניהם על "עשה דברים לשם פעלם - לשם הקב"ה שפעלם וציווה עליהם",⁵ וזה לא עולה בקנה אחד עם דברי התפארת ישראל שתורה לשמה היינו שלא בעבור הציווי.

ובאמת, צריך להדגיש שח"ו לא בא התפארת ישראל להפריד את גדולת התורה כמעלה בפני עצמה במנותק מציווי הקב"ה,⁶ וזה מפורש בדבריו "כי היא תכלית כל האדם ותכלית כל הבריאה כולה". אלא, כוונתו שלא יעסוק על מנת להיפטר מענשה. אלא שירומם את תפיסתו בגדלה של תורה עד שיזכה אל כוונה פנימית יותר מחמת ההכרה בגדולת התורה.

4. וכן עיין ב'אדיר במרום' לרמח"ל עמ' ע"א (בהוצאת הרב ספינר): "כי הנה ודאי כל אחד נוטל חלקו בתורה, ונמצא שסיני אינו נשלם אלא כשכל אחד בא לעולם וגילה את חלקו...". עיי"ש.

5. נראה לי שזו כוונתו, שכן דברי הרא"ש שהובאו לעיל לא סותרים כל כך את דברי התפארת ישראל לענ"ד. אלא שבזה יש מקום עיון, שיותר נראה ש"עשה דברים לשם פעלם" מדבר על קיום המצוות כמו שכתב הנפש החיים שהובא לעיל.

ולאורה היה יותר מקום לציין לרש"י שם, שכתב "ודבר בהן לשם שמים - שיהיה כל כוונתך לשמים", אלא, שהנפש החיים כבר העיר שהייתה לו גירסא אחרת ולכן פירש כך, ודבריו יתפרשו לאפוקי פניות גאות וכדומה, אם כן גם זו אינה קושיא כל כך.

6. עיין יושר דברי אמת אות ט: "וענין זה יקרה לחכמה, כי אפשר לאהוב התורה מחמת התענוג שיש לו למי שלומד החכמה ורגיל בה תמיד ומשתעשע ביופיה, וזה דומה לתענוג איש מאשה יפה, והיא תלוי בדבר בטל, אבל אמיתת אהבת החכמה צריך להיות מחמת הוא הבל הפה מהשי"ת ב"ה וב"ש והוא עצם מעצמיו...". ע"ש.

שככל שאדם זוכה להשיג במעלת התורה הרי השיקולים התחתונים נזנחים לעומת הרצון להיכלל במשהו גדול ועליון כל כך.⁷

ועיין בנפש החיים בשער ד', ובספר מעלות התורה, שהביאו רבות ונצורות בנקודה זו של מעלת התורה. כאן נביא בס"ד כמה דרכים כלליות מאוד, והרי אלו רק הערות כהזמנה למעיין להעמיק בכל נושא בפני עצמו:

א. התבוננות במעלת התורה העצמית מצד היותה חכמתו ית' שמו שהצטמצמה אלינו.⁸ וזה כלול משתי התבוננויות: א. מעלתה על שאר מצוות, מצד שהיא שייכת בחלק המוחין. ב. מצד שהוא ית' וחכמתו אחד.

ב. התבוננות בהיות התורה אין לה קץ וגבול כפשוטו, "ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים". והרי היא הולכת ומתרחבת עם הדורות, ואף על פי כן, כבר אמר הבעש"ט הק' "תורת ה' תמימה" - שגם אחרי כל התרחבות התורה הרי זה נחשב כאילו איש עוד לא נגע בה.

ג. בהיות התורה שורש כל הבריאה, ובה כלולה ורמוזה הבריאה וכל ענייניה, עליונים ותחתונים, והיא חיותם,⁹ וממנה הם נובעים.¹⁰

ד. בהיות התורה הק' כולה שמותיו של הקב"ה.¹¹

ה. התבוננות עמוקה בהיות התורה אחדותית מאוד,¹² היינו שכל ענייניה נכללים זה בזה בדרכים מדרכים שונים וכל כולה נכללת בכללים וכללים לכללים ואחדותה נשזרת בדרכים נפלאים בכל פרטיה ופרטי פרטיה.¹³ ובעיון זה אפשר לעסוק חיים שלמים כפשוטו בלא להתחיל למצות את העניין כלל.

7. כמו שרואים בחוש, שיש באדם את הסגולה אפילו למסור נפשו בעבור ערך מופשט שיש לו הכרה בגודלו, גם ללא ציפייה לקבלת שכר.

8. עיין תניא פרק ד' וה' ועוד. ויש להעיר שבנפש החיים נזכרים בשער ד' עניינים דומים, אלא ששם חוזר הביטוי 'דיבורו ית' לעומת 'חכמתו ית' בתניא.

9. נפש החיים שער ד פרק כו, ובמקומות רבים שם. וכן ב'שער היחוד והאמונה' לבעל התניא.

10. עיין נפש החיים שם פרק י.

11. הקדמת הרמב"ן לספר בראשית, ועוד.

12. עיין בכתר שם טוב אות כג.

13. עיין אורות התורה פרק ד פסקה א, ג, ה.

- ו. בגודל פעולת עסק התורה ומה הוא פועל בעליונים ובתחתונים, וכמה טובת העולמים תלויה בכך, והבריות כולם שמחים בו.¹⁴
- ז. בגודל מעלת שכר התורה.¹⁵
- ח. בכך שכל המצוות מתקיימות בסגולת עסק התורה.¹⁶
- ט. בכך שכל רזי מעשה בראשית ומעשה מרכבה ושאר כל גנזיא דמלכא כולם גנוזים בתורה ואחוזים בה בכלליה ופרטיה.
- י. התבוננות בגדולת גדולי הדורות וחכמי התורה, עד כמה התורה הק' רוממה את נפשם ושיגוב המדרגות שהגיעו אליהם.
- יא. התבוננות וציור המעמד הנורא של נתינת התורה בהר סיני.
- יב. התבוננות בכך שאף על פי שהתורה היא שורש העולם, באמת היא אף למעלה מכל יחס לעולמות.¹⁷

יש להדגיש שאע"פ שישנן בכלל אלו התבוננויות הנוגעות בשכר התורה, כאן כוונתנו להתבונן מתוך כך במעלת התורה עצמה ולא בתועלת היוצאת מכך, שהיא התבוננות הנוגעת יותר ל'לעולם יעסוק אדם.. אפילו שלא לשמן שמתוך שלא לשמן בא לשמן'.

לימוד תורה על מנת להידבק בקב"ה

בספר 'כתר שם טוב' (אות קעד) נמצא כתוב:

דבר גדול מעשה מרכבה, דבר קטן הויות דאביי ורבא. חס ושלוש שיקראו להויות דאביי ורבא דבר קטן כי זה עיקר תורתנו... אלא הכי פירושנו, באמת, הן תורה הנגלית הן הנסתרות הכל סוג אחד, כי הכל הולך אחר כוונת האדם. אם כוונתו לידע עניינה לבד אינו זוכה לשום דבר... אבל אם כוונתו שחושק לדבק בהשם ית' להיות מרכבה לו, ואין לזה דרך כי אם על ידי התורה והמצוות, אזי הן על ידי תורה הנגלית

14. כפי שבואר רבות בנפש החיים שער ד.

15. דברי חז"ל והספרים מלאים מכך כידוע, ובמיוחד הובאו בנפש החיים שער ד ובספר מעלות התורה.

16. עיין בספר מעלות התורה לאח הגר"א בתחילתו.

17. עיין ב'דרך מצותיך' ל'צמח צדק' במצוות 'משא הארון בכתף': 'ההלך גם לפנימיות התורה אין לשבחה כלל בתהילת חיות כל העולמות, מאחר דלא ממש חשיבי, ובבחי' פנימיותה אינה שמחת לבב אנוש ושעשועיו אלא כביכול שמחת לב ושעשוע המלך הקב"ה שמשותעשע בה, כי אלקים הבין דרכה וידע מקומה ומעלתה בידיעת עצמו כביכול אבל נעלמה מעיני כל חיים...'

והן על ידי תורה הנסתרות יתדבקו את עצמם, אלא שעל ידי הנסתרות יזכו לדבקות נפלא יותר.

ודבריו נתבארו בטוב טעם ודעת ב'יושר דברי אמת' (ח"א, אות ז והלאה), ועולה מדבריו שתורה לשמה היינו לימוד מתוך כוונה שהלימוד יביא אותו לדבקות בקב"ה ולהיות מרכבה לאור שכינתו באופן שיבואו לאהבה ויראה אמיתיים וכן לשפלות של אמת בפניו ית' ובפני כל בריה.¹⁸ ומקורו טהור בשער המצוות פרשת ואתחנן (הבאנו דבריו בהערה¹⁹).

בספרי החסידות הובאו עוד דרכי דבקות ע"י לימוד התורה ונביא כמה מהם.

דבקות על ידי ידיעת התורה

בהערה לעיל, ציינו לדברי נפש החיים שמתנגד לשיטה שלימוד תורה לשמה הוא לימוד בדבקות, ואחת מטענותיו היא שאם התכלית היא לימוד בדבקות הרי אין דבקות נפלא כמו אמירת ספר תהילים.

ובספר התניא עניין הדבקות בלימוד קיבל צורה מיוחדת שלא שייכות בה טענות אלו. והוא שהדבקות בה' ית' ע"י הלימוד מתרחשת בצורה הנפלאה ביותר דווקא ע"י ידיעת התורה.²⁰

ולחיבת הקודש נביא חלק מדבריו הנפלאים בתניא (פרק ה):

18. עיין לעיל שהבאנו מספר נפש החיים שכתב בתחילת שער ד' כנגד השיטה שלימוד תורה לשמה היינו לימוד בדבקות, וגם ביושר דברי אמת בפרק ח' שולל את השיטה שהלימוד עצמו הוא הדבקות, אלא שהלימוד הוא הכנה ודרך אל הדבקות האמיתית. והמעין בדברי שניהם בדקדוק יראה שהמחלוקת אינה חריפה כמו שנראה בתחילה, שביושר דברי אמת דיבר על כוונת הלימוד מה צריכה להיות, וגם נפש החיים הדגיש שהכוונה ליראת ה' ולהידבק בקב"ה צריכה להקדים ללימוד. באופן שנראה שנקודת המחלוקת תהיה במהות הדבקות, האם לימוד התורה הוא עצמו הדבקות או שהוא דרך ומכשיר אל הדבקות. עיין באות ח' ביושר דברי אמת, ומאידך גיסא בנפש החיים שער ד תחילת פרק ו. זה על כל פנים בדרך זו, ובהמשך נראה דרכי דבקות נוספות ע"י תורה לשמה שיותר נראה שעומדות בלב המחלוקת.

19. שער המצוות פרשת ואתחנן: "ובענין עסק התורה בעצמו... כי עיקר כוונת האדם בעסקו בתורה הוא לכשימשיך עליו השגה וקדושה עליונה, והכל תלוי בעניין זה, שכל כוונתו תהיה לקשר את נפשו ולחברה עם שרשה העליון ע"י התורה. ותהיה כוונתו בזה כדי שעל ידי כן יושלם תיקון אדם העליון כי זהו תכלית כוונתו יתברך בבריאתו בני האדם, ותכלית ציווי אותם שיעסקו בתורה". ובהמשך דבריו מביא כוונה נוספת בתורה לשמה, ונביא דבריו בהמשך.

20. עיין בהלכות תלמוד תורה שבשלחן ערוך הרב, שם חילק שיש מצוות לימוד תורה ומצוה נוספת של ידיעת התורה, ועיין שם באריכות בגדרי המצוות הללו, החילוקים והיחסים ביניהן.

דרך משל, כשאדם **מבין ומשיג** איזו הלכה במשנה או בגמרא **לאשורה על בוריה** הרי שכלו תופס ומקיף אותה וגם שכלו מלובש בה באותה שעה. והנה הלכה זו היא חכמתו ורצונו של הקב"ה שעלה ברצונו... הרי כשאדם יודע ומשיג בשכלו פסק זה כהלכה הערוכה במשנה או גמרא או פוסקים הרי זה משיג ותופס ומקיף בשכלו רצונו וחכמתו של הקב"ה דלית מחשבה תפיסא ביה ולא ברצונו וחכמתו כי אם בהתלבשותם בהלכות הערוכות לפנינו וגם שכלו מלובש בהם והוא יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו ולא כערכו נמצא כלל בגשמיות להיות לאחדים ומיוחדים ממש מכל צד ופינה. וזאת מעלה יתרה גדולה ונפלאה לאין קץ אשר במצות **ידיעת התורה התורה והשגתה** על כל המצות מעשיות... ואפי' על מצוות תלמוד תורה שבדבור...

עיין שם כי חיסרתני, וכן עיין בפרק טז ובפרק כג.

תורה לשמה - לשם האות בעצמה

תורות רבות מהבעל שם טוב הקדוש עוסקות ומדברות בדבקות בה' דרך אותיות התורה והתפילה, נביא חלק מדבריו בכתר שם טוב (אות צו) המתייחסים בפירוש אל תורה לשמה:

ולפי מה שקיבלתי ממורי שעיקר עסק תורה ותפלה הוא שידבק את עצמו אל פנימיות רוחניות אור אין סוף שבתוך אותיות התורה והתפלה, **שהוא הנקרא לימוד לשמה**, שבזה אמר רבי מאיר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה ומגלין לו רזי תורה...

ושם מפליג במעלות העליונות שיכול לזכות אליהן על ידי עסק זה שמדבק עצמו עם פנימיות אור אין סוף שבתוך האותיות.

ובעניין "זוכה לדברים הרבה" מבואר שהאותיות הם מסכים על אור ה', כך שהאות א' היא מסך אחד, וככל שהאותיות הולכות ומתרחקות מהאות א' הרי הן הולכות ומתעבות,²¹ עד שהאות ת' היא ארבע מאות מסכים בפני אור ה'. וכל אות בתורה היא שורש לבחינות ונבראים רבים, שהרי 'איסתכל באורייתא וברא עלמא'. ועל ידי שלומד בדבקות באור האלוקי שגנוז בתוך האותיות, הרי בזה לא רק שנפשו נדבקת בשרשה אלא הוא גם מעלה את האות שהוא לומד לשרשה באור ה', ונמצא שהוא מזכך בלימוד בדבקות בחינות רבות בעולם על ידי שנדבקות לשרשן אגב האות שהם מושרשים בה, וזה דיוק לשונו של ר'

21. ודוק ותבין בזה פתח גדול להבנת חכמת הגימטריא.

מאיר שנקט לשון 'זוכה' המרמז גם על זיכוך לשון 'זוכה לדברים הרבה' היינו מזכך בחינות רבות במציאות.²²

ההכונה המעשית בזה מבוארת באות צד, וביותר באות שכ (עמ' קצז בהוצאת קה"ת): "נמצא האומר דבר תורה ומשים בהדיבור ההוא כל כוונתו, והרי הכוונה היא הנשמה, ונמצא מקשר נשמתו בחיות אור פנימי של דבר תורה ההוא והרי הוא מרכבה להשם ית'".

ובספר נתיב מצוותיך לאדמו"ר מקמארנא (נתיב התורה, שביל ראשון אות כז) מבוארת הדרך המעשית בצורה מובנת מאוד, ומומלץ לעיין שם.

והיותר נראה לי שעל דרך זו יצא הקצף בנפש החיים שהבאנו לעיל, והדברים מבוארים מעצמם.

ונראה לי שהישוב ביניהם נמצא באורות התורה (פ"ה, פסקה א):

שהנשמה מתקשרת באורה העליון של תורה, נעשים כל הפרטים הקטנים חביבים חבת נשמה, וחשק התורה מתפשט על כל אות ואות מדקדוקי תורה ודקדוקי סופרים וכל הרחבותיהם והסתעפיותיהם.

הרי שדווקא מתוך הדבקות באורה העליון של תורה אפשר לבוא למידה זו של חיבת כל פרט ופרט.²³

לשמה - לשם האות ה'

עוד מצאנו בספר בן יהודע על מס' נדרים (שם): "עשה דברים לשם פעלם - פירוש כל מצוה יש לה שורש למעלה, שפועלת פועל טוב ברוחניות למעלה, ואלו הכוונות הסודיות שמכוונים יודעי חן בכל מצוה ומצוה...".

היינו שיכוון בלימוד התורה לפעול תיקונים עליונים. ויש בכך דרכים רבות, ונביא כמה מהם.

ראשית נביא מעט מזעיר מדברי קודש קדשים האריז"ל בשער המצוות פרשת ואתחנן:²⁴

22. עניין זה מובא בהמשך אות צו בכתר שם טוב, ועיין גם באות קכז שמבואר באורך, ובאות מה, ובמקומות רבים נוספים.

23. ועיין באורות התורה שם, גם בפסקה ב.

24. עיין לעיל בהערה 19, שם הבאנו חלק אחר של דבריו.

עניין מה שאמרו רז"ל רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה וכו'. ביאורו הוא זה, כי לשמה, רצונו לומר לשם ה'. רצונו לומר שימשיך התורה לאות ה', וה' זו היא בלאה והתורה היא יסוד אבא שבתוך ז"א....

וזאת היא כוונת עסק התורה לשמה, שיכוון להמשיך אורות יסוד אבא הנקרא תורה אל לאה העליונה, הנקראת אות ה'. ועל ידי כן מתמתקין הדינין הקשים אשר בה, כנודע כי לאה נקראת דינא קשיא, ולכן שכרו גדול.

דבריו שם עוד ארוכים, אך ננסה לראות כמה דרכים שרבותינו התוו, לעניות דעתי, לאור דברים אלו.

ראשית נראה מעט מדברי האדמו"ר מקמארנא זי"ע, בראש 'לקט אמרי פנינים' המודפס בסוף חומש 'היכל הברכה' ספר דברים. שם יישב את דברי הבעש"ט 'לשם האות' יחד עם דברי האריז"ל 'לשם ה'". ונביא מקצת מדבריו:

שמעתי ממורי, תורה לשמה - **לשם התיבה והאות בעצמה** שלומד לדבק התיבות והאותיות בשורש השרשים, בחיות אור אין סוף אשר כל נאות דשא לו נכספין. **והוא עצמו לשם ה'** להמשיך הארות יסוד אבא, כי אבא עילאה - חיות כל העולמות. וכשאור עליון, אין סוף מתפשט בעולם האצילות להחיות כל העולמות, אז אבא ביסודו מתפשט בכל אצילות עד סופו.... ועל ידי זה החיות נתעורר לקול תורה ותפלה. וצריך להמשיך החיות אל ה' שבלאה בסוד אחורי עורי נקפו זאת.... ובפרט בעת עסקו בתורה ותפלה וממשיך הארות יסוד אבא, הארות אין סוף על נפשו הכלולה מכ"ב אתון וממשיך אור כ"ב אתון שבתורה ומתגלגל ומאירין בסוד עור האדם, לאה, קשר של תפילין, ונעשה מכתנות עור כתנות אור בחיות ודבקות אור אין סוף... ומכין ומוציאין אורות לחוץ להמתיק דינים תקיפין של עור שהוא בחינות לאה, ואז מאירין האותיות ומתעלין לשורשן בסוד כתנות אור.... ובזה נתאמתו באחדות דברי מרן האר"י תורה לשמה לשם ה' עם דברי מרן אלקי הריב"ש טוב לשם האותיות שהן כ"ב המאירין שעור לאה להפכם ולמתקם באור אין סוד וחיות התורה....

דבריו המתוקים מאירי עיניים ומשיבי נפש, ולענייננו ניקח שהלימוד לשמה הוא לדבק את נפשו באור א"ס המתגלה באור יסוד אבא, ועל ידי זה להאיר האור עד בחי' לאה, שהיא בחי' העור החיצוני למתקו, ואז מאירות האותיות ומתעלות לשרשן.²⁵

ובהמשך דבריו הוא מבאר שבזה פועל למתק קליפת נגה²⁶ ולמתק מידותיו.²⁷

ומשהגענו לכאן נוכל גם להבין בתוספת ביאור את תורה א' בליקוטי מוהר"ן ונתמצת חלק מדבריו. והוא, שעל ידי התורה נתעלה החן²⁸ והחשיבות של ישראל, שעל ידי שעוסק בתורה בכח נותן כח למלכות דקדושה (בחי' אות ה') להתגבר על מלכות דס"א, ואז מקבלת המלכות שהיא אות נ' חיות מן החכמה שהיא אות ח' (סוד יסוד אבא המוזכר לעיל²⁹). ועל ידי זה יכול להסתכל בהשכל של כל דבר (היינו שבחי' ה'עור,³⁰ שהוא המסך המסתיר על החיות הפנימית מזדכך להיות 'כתנות אור' ומאיר בו פנימיות החיות בחי' אבא ומתמתקים דיניו), 'והארץ האירה מכבודו'.

ועיין עוד שם, תורה נו, שגם חלקה יתבאר ביסודות הנ"ל.

דרך נוספת להבנת דברי האריז"ל תהיה, שלימוד תורה לשמה באופן זה יהיה להאיר את מאור כללות התורה בסעיפיה ופרטיה, שהם יהיו בחי' 'לאה' לשון לאות ועייפות מצד ריחוק הפרטים כביכול ממקור התורה והסתעפותם הרבה, שזה גורם להחשכת האור המקורי בפרטים. ובהארה זו של לימוד התורה לשמה, תתהפך מאות ד' שהיא לשון דלות לאות ה' שמורה על הארה פנימית המאירה ומעשירה אותה, באופן שמביא הולדה וברכה לעולם - 'הא לכם זרע'. דרך זו מורחבת בדברי הראי"ה זצ"ל במקומות רבים.³¹

25. ובזה נתאחדו דברי הבעש"ט שהובאו לעיל לדבק האות בשורש, עם דברי הבעש"ט עצמו וכן האר"י שראינו קודם - לדבק עצמו בקב"ה, וכן דבריו שאור התורה הוא יסוד אבא וממתק דיני לאה.

26. והביא בכך רמז יפה - ש'תורה לשמה' עולה טו"ב פעמים נג"ה (היינו 17 * 58).

27. ועיין בהרחבה ב'אוצר החיים' מצוה ת"כ 'ללמוד תורה וללמדה' (פרשת ואתחנן ב'היכל הברכה').

28. ח"ן עולה בגי' נג"ה.

29. ועיין שם בתורה א', שאור החכמה הוא ה'שכל' היינו החיות הפנימית שבכל דבר.

30. שהוא בחי' 'לאה' כנ"ל.

31. עיין לדוגמא באורות התורה פ"ב פסקה ב. וכן שם פסקה ג ופסקה ז. וכן בפ"ג יסוד זה חוזר. וכן במקומות נוספים רבים.

תורה לשמה - לתועלת כנסת ישראל

אחד המובנים הרמוזים בדברים שהובאו לעיל, 'לשם האות ה' תהיה לתת כח בכנסת ישראל.³² באורות התורה (פ"ב פסקה ד) כתב הראי"ה קוק זצ"ל: "אחד מהדרכים של עסק התורה לשמה הוא להעשיר את כנסת ישראל בכוחות רוחניים גדולים..."

והנה, זהו עניין עיקרי ביותר ובמיוחד בדור תחיה וגאולה. ואף שהוא כוונה תמידית, נראה שלעניין זה ישנה סגולה מיוחדת בלימוד אחר חצות לילה.³³

דרך נוספת בעניין זה מבוארת באורות התורה (שם פסקה ה):

כשלומדים תורה לשמה עושים חסד עם כנסת ישראל. הא כיצד, רוח האומה מתחזק על ידי מה שבניה מתפרנסים מפרי רוחה, והתורה כולה היא מלאה רוח ישראל, וכל יחיד העוסק בתורה הוא מגלה כח חיים חדש בנשמת ישראל על ידי המזון הנשמתי שהוא מקבל מהתורה...

מובן שונה מעט, אך שייך לענייננו מופיע שם (פ"ו פסקה ג):

יש מוסר פנימי של שקידת התורה הבא מאהבת האומה וכבודה - איך לא ירצה בן ישראל לדעת את כל תורת אומתו, החביבה והקדושה לכל פרטיה, עד כמה שידו מגעת. ודרך זה פתח הוא לעסוק בתורה לשמה במובנה היותר נשגב.

סיום

סוף דבר הכל נשמע: ראינו כמה דרכים שהתוו רבותינו בעניין התורה לשמה, ויהי רצון שדבריהם יאירו בלבנו ונזכה ללכת בדרכיהם הקדושות.

אסיים בדברי ספר 'מעלות התורה' בענין מה שאמרו חז"ל 'לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה', שאמיתות כוונתם היא שאף על פי שעוד לא זכה למעלת 'לשמה' יעסוק כפי מדרגתו הנוכחית, אך מתוך כוונה שאכן לימוד זה יביאו אל לימוד 'לשמה' לעשות נחת רוח ליוצרנו ולעשות רצון בוראנו.

heedd2@gmail.com

³². שהיא בחי' ה' אחרונה שבשם הוי' ב"ה.

³³. עיין בשער הכוונות עניין דרושי הלילה לקראת סוף דרוש ד. וכן בליקוטי מוהר"ן תורה ג.